

АНАЛИЗ НА ВЪНШНОТЪРГОВСКИТЕ ВРЪЗКИ НА БИВШИТЕ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ДЪРЖАВИ И НАСТОЯЩИ ЧЛЕНКИ НА ЕС

Даниела Тинкова Трифонова

Стопанска академия „Д. А. Ценов” – гр. Свищов
Катедра „Международни икономически отношения“

Резюме: Статията разглежда външнотърговските връзки на няколко държави–членки на Европейския съюз в периода от 2004 г. до 2015 г. Анализирани са външнотърговските отношения на бившите социалистически държави – Литва, Латвия, Естония, България, Румъния, Словакия, Словения, Полша, Чехия, Унгария и Хърватия след присъединяването им към ЕС. Изследвани са техните експортни и импортни потоци, които са насочени към останалите страни–членки и други държави извън ЕС. Изведени са определени тенденции относно експорта и импорта на тези единадесет държави за разглеждания период.

Ключови думи: външнотърговски връзки, ABC-анализ.

JEL: F2.

AN ANALYSIS OF THE TRADE RELATIONS OF FORMER SOCIALIST AND PRESENT EU MEMBER COUNTRIES

Daniela Tinkova Trifonova

D. A. Tsenov Academy of Economics – Svishtov
The International Economic Relations Department

Abstract: The paper examines the external trade relations of several Member States of the European Union during the period from 2004 till 2015. It analyses particular external trade relations of former socialist countries - Lithuania, Latvia, Estonia, Bulgaria, Romania, Slovakia, Slovenia, Poland, Czech Republic, Hungary and Croatia after their joining to the EU. Special attention is paid to the share of export and import flows to other member states and other countries outside the EU. It also outlines certain trends relating to the export and the import of these eleven countries for the period under review.

Keywords: external economic relations, ABC-analysis.

JEL: F2.

Въведение

Последното десетилетие за ЕС е свързано с най-мощното присъединяване на страни–членки в три отделни вълни на разширяване – през 2004 г., 2007 г. и 2013 г., като част от ЕС стават общо тринадесет нови страни–членки. Особеното е, че единадесет от тях са бившите социалис-

тически държави – Литва, Латвия, Естония, Словакия, Словения, Чехия, Полша, Унгария, България, Румъния и Хърватия. Развитието на тези държави през годините върви почти успоредно – от гравитирането им около Русия, преходът и днес, когато са членки на едно и също регионално интеграционно обединение. След присъединяването им към ЕС в тези държави се наблюдават значителни промени в икономическото, политическото и социалното им развитие. Най-голямо отражение се наблюдава във външната търговия на тези единадесет държави–членки. Именно там в определени моменти вместо очаквания ръст в търговията с останалите държави–членки на ЕС, се наблюдава пренасочване към определени външни за Съюза държави.

Обект на настоящата статия е развитието на Литва, Латвия, Естония, Словакия, Словения, Чехия, Полша, Унгария, България, Румъния и Хърватия след присъединяването им към ЕС в периода от 2004 г. до 2015 г.

Предмет на изследването е външната търговия на Литва, Латвия, Естония, Словакия, Словения, Чехия, Полша, Унгария, България, Румъния и Хърватия в периода от 2004 г. до 2015 г.

Цел на настоящата разработка е да се изведат основните тенденции във външнотърговските връзки на Литва, Латвия, Естония, Словакия, Словения, Чехия, Полша, Унгария, България, Румъния и Хърватия за периода от 2004 г. до 2015 г.

Дефинираните **задачи** за постигане на целта са:

1. Да се анализират външнотърговските потоци на част от бившите социалистически държави и настоящи членки на ЕС – Литва, Латвия, Естония, България, Румъния, Словакия, Словения, Полша, Чехия, Унгария и Хърватия.
2. Въз основа на това да се изведат определени тенденции в експорта и импорта на тези единадесет страни–членки с държави в Общността и извън нея.

1. Постановка на проблема

С краха на социалистическата система през 1991 г. се слага началото на един дълъг преход на бившите страни–членки на СИВ – Полша, Унгария, Чехия, Словакия, България, Румъния, Словения, Хърватия и бившите страни от СССР – Литва, Латвия и Естония. Това е свързано с пренасочването им към едно друго регионално интеграционно обединение – Европейският съюз, с цел запазване на националните им стопанства във възникналата нестабилност. Този период за Литва, Латвия, Естония, Словакия, Словения, Чехия, Полша, Унгария, България, Румъния и Хърватия е белязан от извършването на редица реформи и реструктуриране на икономиката им от планова към пазарна. Независимо от факта, че нито една от тези единадесет

държави не успява в пълна степен да изпълни Копенхагенските критерии, поетапно през 2004 г., 2007 г. и 2013 г. те стават част от ЕС.

Пътят им към задълбочаване на интеграционните процеси от своя страна също е сравнително дълъг и тромав процес, който продължава и до днес. В дадения момент част от Шенгенското пространство са по-голямата част от разглежданите страни: Естония, Литва, Латвия, Полша, Словакия, Словения, Унгария и Чехия, които се присъединяват през 2007 г. От единадесетте нови страни–членки на ЕС част от Шенгенското пространство още не са: България, Хърватия и Румъния. Това означава, че пресичането на границата с някоя от шенгенските държави се смята за външна граница и следователно трябва да преминат определена проверка. Тя разбира се е минимална, базирана на проверката на самоличност въз основа на документи за пътуване (паспорт или лична карта). Това се дължи на факта, че тези три държави все още не са успели да постигнат изискуемите за членството си задължения: да достигнат напредък в областта на съдебната реформа, корупцията и организираната престъпност.

За разлика от това в еврозоната членуват само пет от държавите: Словения, Словакия, Естония, Латвия и Литва, а годините на тяхното присъединяване можем да видим с помощта на Таблица 1.

Таблица 1.

Години на присъединяване на Словения, Словакия, Естония, Латвия и Литва към еврозоната

Година на присъединяване в еврозоната	Държава
2007 г.	Словения
2009 г.	Словакия
2011 г.	Естония
2014 г.	Латвия
2015 г.	Литва

Източник: European Union, http://europa.eu/european-union/about-eu/money/euro_en

Извън Шенген остават България, Румъния, Унгария, Хърватия, Полша и Чехия. Тези държави се различават помежду си по установената в тях рамка на парична политика и валутния режим. При Чехия, Унгария, Полша, Румъния са въведени плаващи валутни курсове, а при България и Хърватия е установен фиксиран курс към еврото.

Една от най-значимите форми, отчитащи усилването на интеграционните процеси, е увеличилата се съвместната търговия между държавите в регионалното интеграционно обединение. Въз основа на това ще проследим каква е промяната на потоците, насочени към останалите страни от ЕС и тези, попадащи извън пределите на Съюза за периода от 2004 г. до 2015 г. и дали не се наблюдават определени тенденции към пренасочването на потоците извън ЕС за част от тези единадесет държави–членки.

2. Външна търговия на бившите социалистически държави и настоящи членки на ЕС в периода 2004 г. – 2015 г.

Членството на Литва, Латвия, Естония, Словакия, Словения, Чехия, Полша, Унгария, България, Румъния и Хърватия в ЕС бележи нов етап в развитието на външнотърговските им отношения. Създадената вътрешна среда в регионалното интеграционно обединение благоприятства повишаването на равенството между участващите държави, създава по-обширни пазарни пространства и допринася за по-добрите условия в конкуренцията между страните с външната среда. А изградената обща митническа политика на ЕС благоприятства за повишаване на търговията между страните-членки на съюза и едновременно понижава привлекателността на външнотърговските връзки извън Съюза (Борко и Буторина, 2011, с.52).

Това се потвърждава и от данните на Таблица 2, където са изведени дяловете на страните-членки на ЕС и тези извън Съюза за Литва, Латвия, Естония, Словакия, Словения, Чехия, Полша, Унгария, България, Румъния и Хърватия за периода от 2004 г. и 2015 г.

Таблица 2.

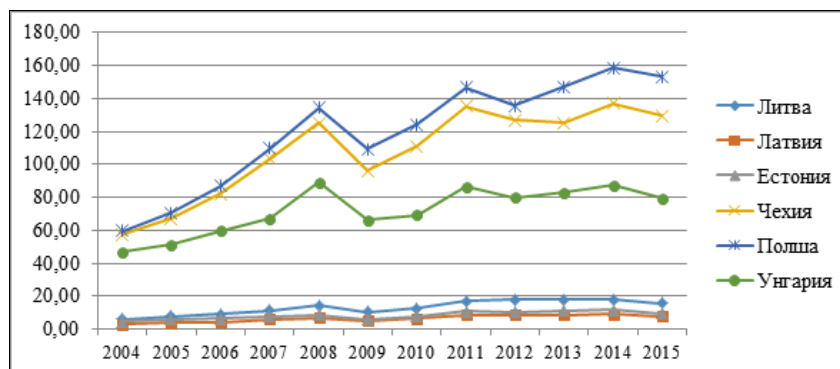
Експорт на Литва, Латвия, Естония, Чехия, Словакия, Словения, Полша, Унгария, Румъния, България и Хърватия към останалите страни-членки на ЕС и други страни извън него (в %)

	търговски партньори	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Литва	от ЕС	67,26	64,11	63,68	64,77	60,42	64,33	61,22	60,04	60,56	55,28	54,79	61,18
	извън ЕС	32,74	35,89	36,32	35,23	39,58	35,78	38,78	39,96	39,44	44,72	45,21	38,82
Латвия	в ЕС	72,99	74,05	75,08	76,08	73,01	71,63	71,45	71,89	68,88	66,10	68,32	66,40
	извън ЕС	27,01	25,95	24,92	23,92	26,99	28,4	28,55	28,11	31,12	33,90	31,68	33,60
Естония	от ЕС	72,90	72,68	63,01	65,69	63,49	60,09	60,96	59,37	57,58	62,98	65,77	69,11
	извън ЕС	27,10	27,32	36,99	34,31	36,51	39,91	39,04	40,63	42,42	37,01	34,23	30,89
Полша	от ЕС	80,64	78,97	79,18	79,16	78,19	79,89	79,16	77,98	75,47	72,18	73,99	78,82
	извън ЕС	19,36	21,03	20,82	20,84	21,81	20,11	20,84	22,02	24,53	27,82	26,01	21,18
Унгария	от ЕС	84,51	82,20	70,75	80,64	82,37	80,41	73,09	77,59	77,53	76,92	77,95	79,17
	извън ЕС	15,49	17,80	29,25	19,36	17,63	19,59	26,91	22,41	22,47	23,08	22,05	20,83
Чехия	от ЕС	87,45	86,08	86,17	85,55	85,66	85,05	84,21	83,33	81,23	77,49	78,55	83,07
	извън ЕС	12,55	13,92	13,83	14,45	14,34	15,00	15,79	16,67	18,8	22,51	21,45	16,93
Словакия	от ЕС	87,21	87,55	86,71	65,94	79,76	86,15	84,58	84,80	84,04	82,81	84,01	85,15
	извън ЕС	12,79	12,45	13,29	34,06	20,24	13,98	15,42	15,2	15,96	17,19	15,99	14,85
България	от ЕС	62,67	61,65	62,33	60,58	60,72	64,85	61,41	62,88	58,68	59,92	62,13	61,46
	извън ЕС	27,31	31,81	71,10	27,58	29,23	25,20	27,54	28,61	29,59	30,44	29,09	29,18
Румъния	от ЕС	72,69	68,19	71,10	72,42	70,77	74,80	72,46	71,39	70,41	69,56	70,91	70,82
	извън ЕС	27,31	31,81	71,10	27,58	29,23	25,20	27,54	28,61	29,59	30,44	29,09	29,18
Словения	от ЕС	75,67	77,15	70,56	71,13	69,84	69,67	69,69	77,54	74,98	74,72	75,99	76,59
	извън ЕС	24,33	22,85	29,44	28,87	30,16	30,33	30,31	22,46	25,02	25,28	24,01	23,41
Хърватия	от ЕС	65,44	63,15	64,24	60,26	60,86	60,53	61,05	59,79	58,14	61,64	63,64	66,46
	извън ЕС	34,56	36,85	35,76	39,74	39,14	39,47	38,95	40,21	41,86	38,36	36,36	33,54

Източник: World Integrated Trade Solution,
[http://wits.worldbank.org/Default.aspx?lang=en\(12.11.2015г.\)](http://wits.worldbank.org/Default.aspx?lang=en(12.11.2015г.))

От поместените данни в Таблица 2 прави впечатление, че след 2009 г. е отчетен значителен спад в експорта на единадесетте страни, насочен към останалите държави от Съюза. Но докато последните пет страни от таблицата – Словакия, България, Румъния, Словения и Хърватия успяват да възвърнат до голяма степен процентния дял, който регистрират през 2004 г. – 2005 г., при Литва, Латвия, Естония, Полша, Унгария и Чехия се наблюдава запазване на тази тенденция към спад в износа към Съюза.

Изведената на Таблица 2 тенденция при Литва, Латвия, Естония, Чехия, Полша и Унгария на спад в дяловете на останалите държави обаче не означава автоматично резултат от намаляването на обема на износа, насочен към тези държави (вж. Фигура 1).

Източник: World Integrated Trade Solution,
<http://wits.worldbank.org/Default.aspx?lang=en> (12.11.2015г.)

Фигура 1. Експорт на Литва, Латвия, Естония, Чехия, Полша, Унгария към другите държави-членки за периода от 2004 г. до 2015 г. в млрд. долара

Въз основа на графиката можем да кажем, че обемът на експорта, насочен към ЕС, спрямо 2004 г. е нараснал приблизително двойно за всяка от разглежданите от нас шест държави. Регистрираните спадове в абсолютния обем на износа към страните-членки намаляват само за отчетените в Таблица 1 два периода – през 2008–2009 г. и 2012–2013 г. Първият и вторият период са естествен резултат от засегналата целия свят, включително и Европейския съюз – глобална икономическа криза.

Въз основа на това се налага задълбочаване на нашия анализ и разглеждането на възможността от пренасочването в определена степен на външнотърговските потоци на Литва, Латвия, Естония, Чехия, Полша и Унгария към други държави, попадащи извън пределите на Съюза, в резултат на запазилата се тенденция към спад в процентните дялове на износа към страните-членки на ЕС. Подходящ метод за тази цел е ABC-

анализът, чрез който могат да бъдат изведени онези 20% от страните, които формират 80% от външнотърговския оборот на дадена страна (Илиев, 2011, с.60). С негова помощ ще открием тези страни, които имат най-голямо влияние в експорта и импорта на Литва, Латвия, Естония, Чехия, Полша и Унгария. Трябва да уточним, че няма да се спираме подробно на страните, попадащи в категория В и С, с общ дял в търговията съответно – 15% и 5%. Нашето внимание ще бъде насочено върху категория А, съставена от страни, формиращи 80% дял в експорта на тези страни. Благодарение на това ще можем да проследим дали и на къде се насочват външнотърговските потоци на Естония, Литва, Латвия, Полша, Чехия, Унгария към останалите страни извън ЕС, а за целта ще вземем три отделни години от дванадесетгодишния период, разгледан в Таблица 2. Като отправна точка ще ни послужи отново 2004 г., а другите обхващат периодите, при които са отчетени едни от най-значителните спадове в търговията със страни от Съюза на горепосочените шест държави (както в абсолютен обем на износа, така и в % дял). За проследяването им ще прибегнем до по-детайлното разглеждане на экспортните партньори на всяка от шестте държави по отделно, като групираме държавите от категория „А” на ABC-анализа по основни региони – ЕС, Европейски страни извън ЕС, Азия, САЩ.

На първо място с помощта на Таблица 3 ще разгледаме ръста на износа на Литва, Латвия, Естония, Полша и Унгария през 2009 г.(спрямо 2004 г.), насочен към ЕС и други региони, влизащи в категория А на ABC-анализа.

Таблица 3.

Ръст на износа на Литва, Латвия, Естония, Полша и Унгария през 2009 г. (спрямо 2004 г., в %)

	Литва	Латвия	Естония	Унгария	Полша
ЕС	-4,37	-0,40	-9,34	-5,48	1,24
Русия	43,00	34,87	43,16	117,07	-4,68
САЩ	-37,42	-69,48	49,70	-28,57	-24,48
Европейски страни извън ЕС	-0,26	18,22	-6,58	40,10	59,85

Източник: World Integrated Trade Solution,
<http://wits.worldbank.org/Default.aspx?lang=en>(12.11.2015г.)

Въз основа на данните от таблицата можем да кажем, че за 2009 г. спрямо 2004 г. при всяка от петте държави е регистриран спад в износа, насочен към останалите държави–членки, за сметка на отчетения ръст към страните, попадащи извън Съюза. Съответно при Литва, Латвия и Унгария най-голям ръст в износа към други държави е отчетен при Русия, съответно – 43,00%,34,87% и 117,07%. Двоен ръст в експорта на Унгария заемат други Европейски държави (основно – Украйна и Турция), а при

Полша насочеността към тези страни отчита растеж от 59,85% (основно – Украйна). За износа от Естония увеличаването е най-осезаемо при САЩ с 49,10%, а след него се нарежда – Русия с приблизително 6% по-малък дял.

За Чехия през 2009 г. спрямо 2004 г. отчитаме спад в търговията с държави–членки на ЕС в размер на 8,72%, но независимо от това в категория А на АВС-анализа попадат единствено те. Едва в категория В попадат и държави извън Съюза, като за разглеждания от нас период е отчетен ръст в износа на Чехия към Русия и Китай, който е съответно 64,54% и 82,93%.

С помощта на Таблица 4 ще можем по детайлно да разгледаме ръста на износа на Литва, Латвия, Естония, Полша и Унгария през 2012 г. (спрямо 2009 г.), насочен към страни и региони, влизащи в категория А на АВС-анализа, с което ще се опитаме да проследим дали се оформя определена зависимост в резултат на отчетения спад в търговията със страни от ЕС.

Таблица 4.

Ръст на износа на Литва, Латвия, Естония, Полша и Унгария през 2012 г. (спрямо 2009 г., в %)

	Литва	Латвия	Естония	Унгария	Полша
ЕС	-5,68	-2,24	-3,62	-3,18	-6,27
Русия	42,28	29,84	2,70	-10,39	50,14
САЩ	175,68	-31,90	31,58	5,78	10,44
Европейски страни извън ЕС	5,56	-14,07	4,93	-21,55	7,08

Източник: World Integrated Trade Solution, <http://wits.worldbank.org/Default.aspx?lang=en> (12.11.2015г.)

През 2012 г. за разлика от 2009 г. отчитаме в определена степен пренасочване на външнотърговските потоци на голяма част от разгледачите в таблицата държави. При Литва, Естония и Унгария отчитаме най-голямо увеличение в износа, насочен към САЩ, което може да се дължи на регистрираното оживление в икономиката на държавата след Глобалната икономическа криза. За Латвия, както и за Полша най-значителен ръст в износа им е регистриран към Русия, а размерът му за двете държави е съответно – 29,84% и 50,14%. Върху това влияние оказват няколко основни фактора: руският пазар е един от най-обширните и непретенциозните; географска близост на тези две държави с Русия (за Литва тя е съседна държава, с която имат обща сухопътна граница); общото им минало и създадените тогава тесни външноикономически връзки, основаващи се на над четиридесет-годишното им членство в СИВ и СССР.

За Чехия през 2012 г. в категория А попадат Русия и САЩ, като първата в резултат на ръста си от 168,1% заема дял от 3,86%, а втората с дял от 2,27%.

За разлика от експорта на разгледаните от нас единадесет държави при импорта можем да отчетем тенденция към плавното увеличаване на процентния дял, който се пада на останалите страни–членки в общия внос. Това обаче отново е съпроводено от макар и по-незначително отколкото при износа намаляване в периода от 2004 г. до 2015 г.

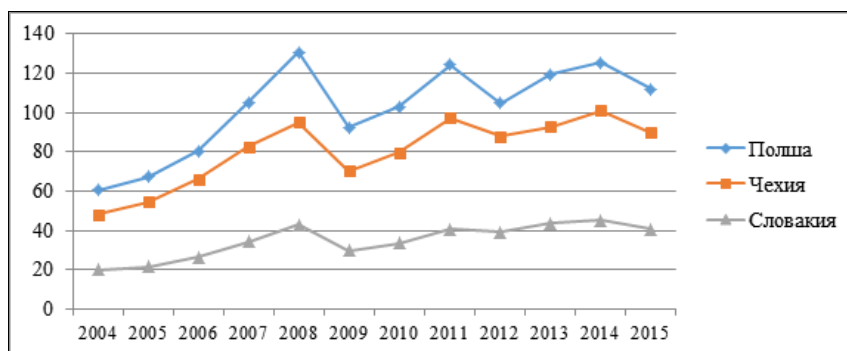
Таблица 5.
Импорт на Литва, Латвия, Естония, Чехия, Словакия, Словения, Полша, Унгария, Румъния, България и Хърватия от останалите страни-членки на ЕС и други страни извън него (в %)

	гърговски партньори	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Литва	от ЕС	63,46	58,10	62,90	68,37	57,53	47,79	56,57	54,56	56,79	60,33	63,88	66,97
	извън ЕС	36,54	41,9	37,1	31,63	42,47	52,21	43,43	45,44	43,21	39,67	36,12	33,03
Латвия	от ЕС	71,77	74,04	76,85	77,99	76,04	75,30	74,61	76,86	77,37	79,73	79,79	78,95
	извън ЕС	28,23	25,96	23,15	22,01	23,96	24,70	25,39	23,14	22,63	20,27	20,21	21,05
Естония	от ЕС	52,62	60,13	57,41	60,59	59,81	62,55	64,47	60,51	60,12	71,07	68,79	63,4
	извън ЕС	47,38	39,87	42,59	39,41	40,19	37,45	35,53	39,49	39,88	28,92	31,21	36,6
Полша	от ЕС	68,89	66,25	63,97	64,15	62,12	61,90	59,02	59,40	54,73	58,03	57,82	58,93
	извън ЕС	31,11	33,75	36,03	35,85	37,88	38,10	40,98	40,60	45,27	41,97	42,18	41,07
Унгария	от ЕС	73,71	70,07	70,75	70,34	68,66	69,09	68,16	69,80	70,71	71,56	74,59	76,43
	извън ЕС	26,29	29,93	29,25	29,66	31,34	30,91	31,84	30,2	29,29	28,44	25,41	23,57
Чехия	от ЕС	72,45	71,58	70,79	70,84	67,15	66,98	63,45	64,41	63,05	65,23	65,91	65,27
	извън ЕС	27,55	28,42	29,21	29,16	32,85	33,02	36,55	35,59	36,95	34,77	34,09	34,73
Словакия	от ЕС	68,85	63,06	59,46	57,83	59,38	54,45	52,35	53,24	51,13	53,82	55,74	55,48
	извън ЕС	31,15	36,94	40,54	42,17	40,62	45,55	47,65	46,76	48,87	46,18	44,26	44,52
България	от ЕС	57,15	53,62	51,34	52,25	51,01	52,42	58,79	59,27	58,65	54,55	56,61	63,63
	извън ЕС	42,85	46,38	48,66	47,75	48,99	47,58	41,21	40,73	41,35	45,45	43,39	36,37
Румъния	от ЕС	66,10	63,60	63,85	71,33	69,34	73,65	72,59	72,74	73,64	75,69	75,19	77,14
	извън ЕС	33,9	36,4	36,15	28,67	30,66	26,35	27,41	27,26	26,36	24,31	24,81	22,86
Словения	от ЕС	74,94	73,66	75,37	73,46	72,37	71,44	69,71	70,33	69,90	70,76	68,94	70,74
	извън ЕС	25,06	26,34	24,63	26,54	27,63	28,56	30,29	29,67	30,10	29,24	31,06	29,26
Хърватия	от ЕС	70,96	67,92	61,79	59,51	59,29	57,72	55,41	61,03	61,49	72,95	75,45	77,42
	извън ЕС	29,04	32,08	38,21	40,49	40,71	42,28	44,59	38,97	38,51	27,05	24,55	22,58

Източник: World Integrated Trade Solution,
[http://wits.worldbank.org/Default.aspx?lang=en\(12.11.2015г.\)](http://wits.worldbank.org/Default.aspx?lang=en(12.11.2015г.))

Единствените държави, при които на таблицата е отчетен сравнително по-сериозен спад и тенденция към запазването на ниски нива във вноса, идващ от другите страни–членки на ЕС, са Полша, Чехия и Словакия. Това от своя страна налага отново разглеждането на обема на импорта на тези три държави със страни от Съюза за същия този период от 2004 г. до 2015 г.

Източник: World Integrated Trade Solution,
<http://wits.worldbank.org/Default.aspx?lang=en>(12.11.2015г.)

Фигура 2. Импорт на Чехия, Полша и Словакия към другите държави-членки за периода от 2004 г. до 2015 г. в млрд. долара

И тук въз основа на Фигура 2 могат да бъдат забелязани отново двата основни периода на спад, които бяха регистрирани и по-горе в импорта. Тук те са по-силно изразени през 2009 г. за трите страни като отчетеното свиване на вноса от другите страни-членки на ЕС е с над 25%, а през 2012 г. той варира в диапазона от 3% до 16%. За още по-детайлното разглеждане на отделните търговски партньори по региони отново ще прибегнем до използването на АВС-анализа, като разгледаме изменението на процентните дялове на страните, попадащи в категория А за 2009 г. (спрямо 2004 г.) и за 2012 г. (спрямо 2009 г.). С негова помощ ще проследим дали е отчетена определена тенденция във външнотърговските връзки на тези три държави.

И при трите държави – Чехия, Словакия и Полша през 2009 г. спрямо 2004 г. е отчетен значителен спад в процентния дял, който заемат държавите-членки в групата на стратегическите партньори (категория А на АВС-анализа) спрямо общия обем на вноса за сметка на увеличилите се нива в експорта, идващ извън ЕС.

Таблица 6.

Ръст на вноса на Чехия, Словакия и Полша за 2009 г. (спрямо 2004 г., в %)

	Чехия	Словакия	Полша
ЕС	-8,83	-18,95	-13,35
Азия	52,25	103,56	118,02
Русия	22,91	20,82	18,34
САЩ	-32,69	-27,95	-4,17
Европейски страни извън ЕС	-	4,10	-13,35

Източник: World Integrated Trade Solution,
<http://wits.worldbank.org/Default.aspx?lang=en>(12.11.2015 г.)

Въз основа на таблицата при разглежданите от нас три държави забелязваме значително увеличаване на нивото на импорта, идващ от Азия, а основен дял имат – Китай, Япония и Корея. На следващо място с близо 20% ръст на вноса за Чехия, Полша и Словакия се нарежда Русия. За разлика от това импортьт от САЩ бележи спад при всяка от държавите от Таблица 6. Доста по различно е положението, което регистрира вносът за 2012 г. спрямо 2009 г. за същите тези държави (вж. Таблица 7).

Таблица 7.

Ръст на вноса на Чехия, Словакия и Полша за 2012 г.
(спрямо 2009г., в %)

	Чехия	Словакия	Полша
ЕС	-5,63	-5,27	-5,95
Азия	-15,00	23,15	-20,59
Русия	92,62	-11,81	70,16
САЩ	2,38	-19,83	13,48
Европейски страни извън ЕС	-	6,90	-5,95

Източник: World Integrated Trade Solution,
<http://wits.worldbank.org/Default.aspx?lang=en>(12.11.2015г.)

Тенденцията към ръст на страните от Азия се запазва единствено при Словакия, при останалите две държави наблюдаваме спад от над 15% в търговията със страните от този регион. За сметка на това импортьт от Русия и САЩ бележи растеж от съответно 92,62% и 2,38% за Чехия и 70,16% и 13,48% за Полша.

Независимо от това и през двете разгледани години се наблюдава изместване на вноса от останалите държави–членки към Русия и Китай. В основата на това стоят поддържаното сравнително по-ниско ниво на цените на експортираните от тези две страни стоки. Първата, изнасяйки в разглежданите от нас държави основно енергийни ресурси, съставлящи над 70% от общия внос, насочено от Русия към Полша, Словакия и Чехия. Втората с произвежданата и импортьт на високотехнологична продукция, която има значително по-голяма конкурентоспособност на пазара спрямо предлаганата от останалите държави–членки на ЕС продукция.

В резултат на анализа по-горе можем да направим обобщението, че регистрираната тенденция към увеличаване на експорта към Русия през 2009 г. от Литва, Латвия, Естония и Унгария през 2012 г. вече е значително по-малка в сравнение с тази, отчетена при САЩ. При импорта тази тенденция се запазва за Чехия и Полша и успоредно с нея се наблюдава експанзия на вноса, идващ от Азия и в частност този от Китай. Въпреки това след 2014 г. се очаква още по-значително намаляване на експортните

потоци и съответно импортните, идващи от Русия в резултат на избухналата Украинска криза и наложеното от Русия ембарго върху стоките от ЕС, в резултат на въведените от ЕС и подкрепените от редица от разгледачите от нас държави санкции против Русия. Това извежда един от основните фактори, оказващи въздействие върху търговията, а именно политиката, която няма как да не намери отражение върху експорта и импорта на обявилите се против Русия държави. В резултат на това и на амбицията на Китай за засилване на търговските връзки с ЕС и в частност с разгледачите от нас страни може да се наблюдава значително увеличаване на вноса от тази страна.

Заклучение

Външната търговия остава една от най-развитите и традиционни форми на външноикономически отношения, оказваща силно въздействие върху държавите в международното икономическо пространство. Това е подкрепено и от виждането на американския икономист Джефри Сакс: „Икономическите успехи на всяка страна в света се дължат на външната търговия. Още нито една страна не е успяла да създаде здрава икономика, изолирайки се от световната икономическа система” (Савин, 2014, с. 132). Тя играе и особена роля в развиващите се между държавите отношения в регионалните интеграционните обединения, като тя е един от основните индикатори за засилващата се интеграция между държавите.

Именно въз основа на това и пренасочването на част от разгледачите от нас държави към търговия извън ЕС ни кара да си зададем въпроса, дали това не е индикатор за намаляване влиянието на останалите страни-членки във външноикономическите им отношения. Като фактор за това може да е именно изследваната от нас тенденция към пренасочването на импорта, идващ от Китай и Русия и съответно експорта отново към Русия и САЩ. Интерес за бъдеща работа би представлявал анализът на тези взаимоотношения в един по голям период от време, целящ да установи дали е трайна тенденция към пренасочването на външната търговия към други страни извън ЕС на Литва, Латвия, Естония, България, Румъния, Словакия, Словения, Полша, Чехия, Унгария и Хърватия, както и установяване на причините, водещи до това, както и влиянието, което те могат да окажат върху дадените страни и дори върху развитието на ЕС.

Исползвани източници:

- Бабецкая-Кухарчук, О.А. & Морель, М. (2004). *Роль рыночных институтов в процессе интеграции России в мировую экономику*. Экономический журнал ВШЭ, 2, 197-224.
- Борисова, Л. М., Грошева, Т. А. & Ермушко, Ж. А. (2007). *Мировая экономика. Внешнеэкономическая деятельность*. Томск: ТПУ.
- Борко, Ю. А.&Буторина. О. (2011). *Европейская интеграция*. Москва: Деловая литература.
- Вардомского, Л.Б. (2012). *Социально-экономическое развитие постсоветских стран: итоги двадцатилетия*. Москва: ИЭ РАН.
- Конотопов, М.В.&Сметанин, С.И. (2003).*Экономическая история*. Москва: Дашков и К.
- Илиев, Др. (2011). *Международна пазарна диверсификация*. Свищов: СА "Д. А. Ценов".
- Савин, В. Е. (2014). *Развитие торговых отношений Кыргызстана и Китая*. Вестник Бишкекского гуманитарного университета, 3, 132-135.
- European Union, http://europa.eu/european-union/about-eu/money/euro_en
- European Parliament, http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/bg/FTU_6.2.1.pdf
- World Integrated Trade Solution,
<http://wits.worldbank.org/Default.aspx?lang=en>